

บทความพิเศษ

Special Article

ประสบการณ์การนำผลวิจัยไปใช้ในงานสุขศึกษาโรคเอดส์

วิวัฒน์ ไรจนพิทยากร, วท.บ., พ.บ., ส.ม.
กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข

บทนำ

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่างานสุขศึกษาเป็นกลวิธีสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาสาธารณสุข ทั้งนี้เพราะงานสุขศึกษามีบทบาทในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับปัญหาสาธารณสุขและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตนที่ถูกต้องในด้านของพฤติกรรมสุขภาพต่างๆ ความสำคัญของงานสุขศึกษาทำให้องค์การอนามัยโลกกำหนดให้งานนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสาธารณสุขมูลฐาน

ในปัจจุบัน งานสุขศึกษาถูกนำมาใช้ในการแก้ปัญหาสาธารณสุขหลาย ๆ ประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการป้องกันพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์หรือโรคภัยไข้เจ็บที่มีต้นเหตุมาจากพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม เช่น ปัญหา อุบัติเหตุยานยนต์ บุหรี่ เหล้า ยาเสพติด โรคพยาธิใบไม้ตับ โรคไข้เลือดออก เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากการจัดทำโครงการสุขศึกษาและประชา-

สัมพันธ์ หลายต่อหลายโครงการเพื่อรณรงค์แก้ไขปัญหาดังกล่าว

ขณะนี้ งานด้านสุขศึกษาได้เจริญรุดหน้าไปอย่างมากมาย ทั้งนี้เป็นเพราะมีปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยต่องานสุขศึกษาได้แก่การมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ความก้าวหน้าของวิทยาการด้านสื่อมวลชนและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีการนำเอาความรู้จากรายงานวิจัยต่างๆ มาใช้ประโยชน์ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ การจัดทำโครงการอีสานไม่กินปลาดิบเพื่อป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ โครงการรณรงค์เขตปลอดบุหรี่และโครงการวังต่อต้านบุหรี่ป้องกันโรคที่มีสาเหตุมาจากการสูบบุหรี่ โครงการรณรงค์ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออก ซึ่งล้วนแล้วแต่มีกิจกรรมด้านสุขศึกษาและประชาสัมพันธ์เป็นกลวิธีหลัก โครงการเหล่านี้ขยายและพัฒนาจากผลงานวิจัยที่ดำเนินการจนประสบผลสำเร็จมาก่อนแล้ว

รายงานในการสัมมนาเรื่อง การนำผลวิจัยทางสุขศึกษาและพฤติกรรมสุขภาพไปใช้แก้ปัญหาสาธารณสุข

25 - 27 สิงหาคม 2535 ณ โรงแรมรามาดา พัทยา ชลบุรี

เอกสารฉบับนี้ นำเสนอประสบการณ์เกี่ยวกับการนำเอาผลงานวิจัยเกี่ยวกับโรคเอดส์ไปใช้ในการจัดทำแผนงานหรือโครงการสุขศึกษา

งานสุขศึกษากับการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์

โรคเอดส์เป็นโรคติดต่อที่มีอันตรายมาก ทั้งนี้ เพราะ

1. เป็นโรคที่มีอันตรายตายสูง เมื่อเจ็บป่วยแล้วยังไม่มีหนทางรักษา
2. เมื่อติดเชื้อเอดส์แล้ว จะไม่มีทางจำกัดเชื้อโรคนี้ออกจากร่างกายได้ การติดเชื้อจึงเป็นแบบถาวร
3. ผู้ที่ติดเชื้อ แม้จะยังไม่เจ็บป่วย ก็สามารถแพร่โรคไปยังบุคคลอื่น ๆ ได้ โดยที่ไม่มีใครจะสังเกตเห็นได้ว่าเป็นผู้ติดเชื้อ เพราะไม่ปรากฏอาการให้เห็น
4. ยังไม่มีวัคซีนป้องกัน
5. พฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ ได้แก่ การมีเพศสัมพันธ์ที่สำส่อน การฉีดยาเสพติด ล้วนเป็นพฤติกรรมส่วนบุคคลที่ปกปิดซ่อนเร้น สังคมไม่ยอมรับหรืออาจผิดกฎหมาย จึงเป็นการยากที่จะระบุตัวหรือระมัดระวังหลีกเลี่ยงการสัมผัสทางเพศหรือทางเลือดกับผู้ติดเชื้อได้
6. สภาพแวดล้อมในปัจจุบันเอื้ออำนวยต่อการติดยาเสพติดและความสำส่อนทางเพศ เช่น สิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดปัญหาในครอบครัว ความแพร่หลายของยาเสพติด สิ่งยั่วยุทางกามารมณ์มีอยู่ดาษดื่น ธุรกิจการค้าประเวณี ซึ่งผิดกฎหมายแต่แฝงในรูปของบริการต่างๆ เหล่านี้ ทำให้โรคเอดส์แพร่ระบาดไปได้อย่างรวดเร็ว
7. มาตรการที่ใช้ได้ผลในการควบคุมโรคติดต่ออื่นๆ เช่น การค้นหาผู้ป่วย การติดตามผู้สัมผัส การควบคุมแหล่งแพร่โรค การสุขาภิบาล ล้วนแต่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ ทั้งนี้ เพราะการค้นหาผู้ป่วยหรือผู้ติดเชื้อตลอด

จนผู้สัมผัสเมื่อพบแล้วก็ไม่สามารถป้องกันรักษาได้ มีแต่ก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมตามมา การควบคุมแหล่งแพร่โรคก็ไม่สามารถควบคุมการแพร่ระบาดได้ เพราะผู้เสี่ยงต่อการแพร่โรคสามารถแฝงตัวประกอบพฤติกรรมแพร่โรคได้ตลอดเวลา

อย่างไรก็ตาม โรคเอดส์เป็นโรคที่ป้องกันได้อย่างแน่นอน ทั้งนี้ เพราะการแพร่ติดต่อของเชื้อโรคเอดส์นั้น จำกัดอยู่เฉพาะทางเพศสัมพันธ์ทางเลือด เช่น ใช้เข็มและกระบอกฉีดยาร่วมกัน และทางแม่สู่ลูก ซึ่งหากมีการงดเว้นหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เสี่ยงดังกล่าวแล้ว ก็แทบจะไม่มีโอกาสติดเชื้อได้เลย ต่างจากโรคติดต่อหลายๆ ชนิดเช่น โรคหวัด ไข้หวัดใหญ่ วัณโรค เป็นต้น ซึ่งบางครั้งผู้ป่วยไม่ทราบเลยว่าติดเชื้อมาจากที่ใด

จากข้อพิจารณาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า มาตรการที่สำคัญที่สุดในการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ คือ การให้สุขศึกษาและประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีบทบาทที่จะส่งเสริมให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจ และเปลี่ยนแปลงหรือหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่อาจรับและแพร่กระจายเชื้อไปยังบุคคลอื่นๆ ความสำเร็จของงานสุขศึกษาในประเทศสหรัฐและอังกฤษ ที่ได้รณรงค์ให้ความรู้แก่กลุ่มคนที่มีพฤติกรรมแบบรักร่วมเพศ และเป็นผลให้อัตราการเพิ่มโรคเอดส์ในกลุ่มดังกล่าวลดลงไปอย่างชัดเจน ย่อมเป็นข้อพิสูจน์ถึงความสำคัญของมาตรการด้านสุขศึกษา ได้เป็นอย่างดี

กระทรวงสาธารณสุขได้ตระหนักถึงความสำคัญของงานสุขศึกษาในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และคณะทำงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับงานด้านสุขศึกษาและประชาสัมพันธ์เพื่อนำผลการดำเนินงานด้านนี้อยู่ตลอดเวลา

งานวิจัยเกี่ยวกับโรคเอดส์ในประเทศไทย

แม้ว่าโรคเอดส์จะเป็นโรคที่เพิ่งค้นพบเพียง 11 ปี แต่ก็มีนักวิชาการทั่วโลกสร้างผลงานวิจัยเกี่ยวกับโรคนี้ ออกมามากมาย เช่น (1) งานวิจัยทางวิทยาศาสตร์พื้นฐาน (Basic science) หรือ การวิจัยทางชีวแพทย์ (Bio-medical Science) (2) งานวิจัยด้านคลินิก และการดูแลรักษาผู้ป่วย (Clinical science and care) (3) ด้านระบาดวิทยา (Epidemiology) และ (4) ด้านสังคมวิทยา (Social science, policy and services) ความรู้ที่ได้มานี้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในงานป้องกันควบคุมโรคอย่างกว้างขวาง เช่น การตรวจหาโรคติดต่อ การวินิจฉัย การรักษา รวมทั้งการให้สุขศึกษาและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโรคเอดส์

เท่าที่ผ่านมา ในประเทศไทยมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโรคเอดส์อย่างแพร่หลายและมีการรายงานลงในวารสารต่างๆอย่างสม่ำเสมอ กระทรวงสาธารณสุขได้รวบรวมบทความวิจัยจากหน่วยงานต่างๆ พิมพ์เผยแพร่ในการประชุมเกี่ยวกับการวิจัยโรคเอดส์ 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 14-16 สิงหาคม 2532 ณ โรงแรมสายลม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และครั้งที่ 2 เรื่องการประชุมระดมสมองเพื่อกำหนดแนวทางการวิจัยเรื่องโรคเอดส์ ในวันที่ 16 กรกฎาคม 2534 ณ โรงแรมสวนสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จากการวิเคราะห์บทความวิจัยดังกล่าว รวม 73 เรื่อง พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษา ทางระบาดวิทยา เน้นการตรวจเลือดหาการติดเชื้อเอดส์ในกลุ่มประชากรต่างๆ (24 เรื่องใน 73 เรื่อง หรือ 33%) การศึกษา ความรู้ เจตคติ ความเชื่อและการปฏิบัติ (KABP) ของประชาชน กลุ่มเสี่ยงและบุคลากรทางสาธารณสุข 20 เรื่อง (27%) โดยในจำนวนนี้ มี 8

เรื่องที่ศึกษาในบุคลากรทางการแพทย์ (ดูในตารางที่ 1)

นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์รายงานวิจัยในวารสาร"โรคเอดส์" ซึ่งจัดทำโดยกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับ นักวิชาการต่างๆ (บรรณาธิการ - ศจ.น.พ.ประเสริฐ ทองเจริญ) ใน 7 ฉบับที่ผ่านมา มีการเสนองานวิจัยหลายเรื่อง โดยกว่าร้อยละ 50 เป็นการตรวจหาความชุกของการติดเชื้อในประชากรกลุ่มต่างๆ และที่ เหลือเกือบทั้งหมดเป็นการศึกษาทาง KABP

จะเห็นว่าขอบเขตในการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาครอบคลุมเนื้อหาไม่มากนัก และมีความซ้ำซ้อนกันค่อนข้างสูง โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาด้านระบาดวิทยาในกลุ่มประชากรต่างๆ เพื่อให้ได้มาถึงสถานการณ์การแพร่โรค และการศึกษาหาความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ส่วนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แสวงหารูปแบบในการป้องกันโรค และการสนับสนุน...กับผู้ติดเชื้อ ยังมีค่อนข้างน้อย

การทำงานวิจัยโรคเอดส์ไปใช้ในการทำโครงการด้านสุขศึกษา

เท่าที่ผ่านมา ในประเทศไทยมีการนำผลงานวิจัยเกี่ยวกับโรคเอดส์มาใช้ในการจัดทำแผนงานโครงการสุขศึกษา ในด้านต่างๆ คือ

1. การจัดทำโครงการสุขศึกษาโรคเอดส์ตามกลุ่มเป้าหมาย

เนื่องจากงานวิจัยเกี่ยวกับโรคเอดส์ในระยะ 5 - 6 ปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาภาวะการติดเชื้อเอดส์ในประชากรกลุ่มต่างๆ ทำให้ได้รับรู้ถึงภาวะความเสี่ยงของแต่ละกลุ่ม กล่าวคือ ในระยะแรกที่โรคเอดส์เข้ามาในประเทศไทย (พ.ศ. 2527 - 2530) พบการแพร่โรคเอดส์มากในกลุ่มประชากรที่มีพฤติ-

ตารางที่ 1 ประเภทของงานวิจัยโรคเอดส์ ในประเทศไทย

หัวข้อ	จำนวนเรื่อง	%
1. การตรวจการหาความชุกของการติดเชื้อ ในกลุ่มต่างๆ	24	32.9
2. KABP study	20	27.4
กลุ่มเสี่ยงและประชากรทั่วไป	9	12.3
กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์	8	11.0
ผู้ติดเชื้อแล้ว	3	4.1
3. ค้นหากลวิธีในการควบคุมโรค	10	13.7
ส่งเสริมการใช้ถุงยางอนามัย	7	9.6
สุขศึกษาประชาสัมพันธ์	1	1.4
การป้องกันทางยาเสพติด	1	1.4
การปรับปรุงบริการ	1	1.4
4. ลักษณะอาการทางคลินิก และผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ	7	9.6
5. การประเมินน้ำยาตรวจหาการติดเชื้อเอดส์	6	8.2
6. วิธีการแพร่โรค	2	2.7
7. การรักษาผู้ติดเชื้อ	1	1.4
8. การรายงานผู้ติดเชื้อ (case report)	1	1.4
9. จิตวิทยาของผู้ติดเชื้อ	1	1.4
10. การประเมินคุณภาพถุงยางอนามัย	1	1.4

กรรมแบบรักร่วมเพศ ในระยะต่อมา (พ.ศ. 2530 - 2532) พบการแพร่ระบาดมากในกลุ่มผู้ฉีดยาเสพติด เข้าเส้นเลือด และตั้งแต่ปี 2532 เป็นต้นมา จึงเริ่มพบการระบาดในผู้มีพฤติกรรมรักร่วมเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หญิงที่ประกอบอาชีพบริการทางเพศ ชายที่ชอบเที่ยวโสเภณี และขณะนี้โรคเอดส์กำลังแพร่ระบาดสู่ประชาชนทั่วไป

ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยดังกล่าว ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างมากในการจัดทำโครงการสุขภาพ ดัง

จะเห็นได้ จากโครงการสุขภาพศึกษาและประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับโรคเอดส์ในระยะแรกมักจะมุ่งเน้นไปที่กลุ่มรักร่วมเพศ เช่น การจัดตั้งคลินิกสุขภาพชายที่พัฒนา-พงษ์เพื่อเป็นแหล่งให้บริการทางการแพทย์ และให้สุขภาพศึกษาเรื่องโรคเอดส์แก่ชายบริการ การจัดทำโครงการให้สุขภาพศึกษาและประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่แก่ชายบริการในสถานเริงรมย์ เป็นต้น ในระยะต่อมาจึงมีการจัดทำโครงการสุขภาพศึกษาสำหรับผู้ติดเชื้อเอดส์หญิงบริการ แม่บ้าน ชายที่ตรวจกามโรค และประชา-

ชนทั่วไป ตามลำดับ

เมื่อโรคเอดส์แพร่ระบาดจนกว้างขวางขึ้น ประกอบกับการศึกษาวิจัยด้านความรู้ เจตคติและการปฏิบัติของกลุ่มต่างๆ ยังไม่ถูกต้อง กระทรวงสาธารณสุขจึงได้แบ่งกลุ่มเป้าหมายของงานสุขศึกษาและประชาสัมพันธ์ โรคเอดส์ ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มประชาชนทั่วไป
- 2) กลุ่มผู้มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์
- 3) กลุ่มผู้มีพฤติกรรมเสี่ยงทางการฉีดยาเสพติด
- 4) กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์

ต่อมา มีการขยายกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้นอีกหลายกลุ่ม เช่น ชาวประมง ผู้ใช้แรงงานและนักเรียนนักศึกษา เป็นต้น

2. การนำเอาผลงานวิจัยไปใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการสุขศึกษาโรคเอดส์

ในระยะแรกโครงการสุขศึกษาโรคเอดส์มักจะเน้นที่การป้องกันโรคเอดส์สำหรับกลุ่มเสี่ยงต่างๆ เมื่อผลงานวิจัยพบว่าโรคเอดส์แพร่ระบาดไปสู่ประชาชนทั่วไปมากขึ้น งานสุขศึกษาจึงเปลี่ยนไปเน้นการป้องกันโรคในระดับกว้างขึ้น เนื้อหาที่น่าสนใจก็หลากหลายขึ้น

เมื่อมีการค้นพบอัตราการติดเชื้อสูงขึ้นมากในกลุ่มประชากรต่างๆ งานสุขศึกษาจึงเริ่มปรับเน้นไปที่การปฏิบัติตนเมื่อติดเชื้อแล้วและวิธีการที่ผู้ติดเชื้อจะอยู่ในสังคมอย่างเป็นปกติ

ต่อมา มีรายงานเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อผู้ติดเชื้อเอดส์ จึงเริ่มมีการทำโครงการสุขศึกษาที่เน้นการส่งเสริมความเข้าใจของประชาชนต่อผู้ติดเชื้อตลอดจนการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความสงสารห่วงใยต่อผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยโรคเอดส์

เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของสื่อต่างๆ ที่ใช้ในโครงการสุขศึกษาโรคเอดส์ ก็พอสังเกตได้ว่า วัตถุประสงค์ของโครงการสุขศึกษาในระยะแรกเน้นให้

ความรู้ทั่วไปแบบกว้างๆ ต่อมาเน้นให้กลุ่มเป้าหมายกลัวต่อโรคเอดส์ และระยะหลังนี้ มีการทำสื่อให้ดูไม่น่ากลัว เพื่อเน้นว่าติดเชื้อแล้วยังอยู่ในสังคมได้

3. การจัดทำโครงการสุขศึกษาโรคเอดส์ ตามเนื้อหา

ความก้าวหน้าของวิทยาการเกี่ยวกับโรคเอดส์ ได้เพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจแก่วงการแพทย์และสาธารณสุขเป็นอย่างมาก มีรายงานการค้นพบใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา ทำให้เนื้อหาของงานสุขศึกษาถูกปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยอยู่เสมอ เช่น เนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นมาของโรคเอดส์ การแพร่ติดต่อความเสี่ยงจากพฤติกรรมต่างๆ แนวทางการวินิจฉัย การรักษา การป้องกัน และแนวโน้มของวัคซีน นอกจากนี้ยังมี การนำเอาข้อมูลเกี่ยวกับการคาดคะเนจำนวนผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยตลอดจนผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มาเป็นเนื้อหาสำคัญของงานสุขศึกษาโรคเอดส์ด้วย

โครงการสุขศึกษาเกี่ยวกับโรคเอดส์ที่เน้นด้านเนื้อหาอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะนั้นอาจจะมีอยู่น้อย เพราะโครงการด้านสุขศึกษาและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโรคเอดส์ทุกโครงการมักจะผนวกเอาสาระความก้าวหน้าจากงานวิจัยเข้าอยู่ในเนื้อหาของสื่อ และโครงการสุขศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ต่างกันก็มีเนื้อหาสาระแตกต่างกันอยู่ในตัวแล้ว

โครงการสุขศึกษาที่เน้นด้านเนื้อหาที่อาจจะยกเป็นตัวอย่างได้เด่นชัด คือ โครงการให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคเอดส์จากบริการทางแพทย์และการทำลายเชื้อเอดส์ ซึ่งเป็นงานสุขศึกษาในกลุ่มเป้าหมายที่ 4 (บุคลากรทางการแพทย์) และ โครงการสุขศึกษาและอบรมหญิงบริการเพื่อส่งเสริมการใช้ถุงยางอนามัย 100 % (กลุ่มเป้าหมายที่ 2) เป็นต้น

4. การนำเอาผลงานวิจัยไปใช้ในการจัดทำโครง

การผลิตหรือใช้สื่อสุขภาพชนิดต่างๆ

งานผลิตสื่อสุขภาพโรคเอดส์ในระยะแรกๆ ใช้ประเภทของสื่อเช่นเดียวกับงานสุขภาพในเรื่องอื่นๆ ที่เคยทำกันมาก่อน เช่นการผลิตแผ่นพับ โปสเตอร์ สติกเกอร์ สไลด์ แถบบันทึกภาพ ต่อมาเมื่อผลงานวิจัยบางเรื่องบ่งชี้ว่ามีสื่อประเภทอื่นๆ ที่น่าจะให้ผลดีในการให้สุขภาพโรคเอดส์จึงเริ่มมีการขยายงานออกไป เช่น การให้สุขภาพผ่านทางกล่องใส่ถุงยางอนามัย กระดุม เข็มกลัด ตุ๊กตารูปถุงยางอนามัย หนังสืออ่านเล่น บทความทางวิทยุ สปีดหรือภาพยนตร์โทรทัศน์ จุลสาร วารสาร จดหมายข่าว ปฏิทิน เป็นต้น

โครงการผลิตสื่อบางโครงการ จำแนกเนื้อหาของสื่อออกเป็นหลายๆ ประเภทตามกลุ่มเป้าหมาย เช่น เฉพาะกลุ่มเสี่ยงทางเพศ เฉพาะกลุ่มยาเสพติด เฉพาะกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น แต่สื่อส่วนใหญ่จะเป็นแบบทั่วไป คือมีเนื้อหาคละกัน เพื่อจะสามารถนำไปใช้ได้กับทุกกลุ่ม

6. การจัดทำโครงการสุขภาพโรคเอดส์ตามกลวิธีสุขภาพ

งานวิจัยหลายเรื่องได้วิเคราะห์ถึงผลดีและผลเสียของกลวิธีสุขภาพต่างๆ โดยจำแนกออกตามกลุ่มเป้าหมาย ความครอบคลุมและ ประสิทธิภาพในการปรับพฤติกรรมของผู้รับบริการ การจัดทำโครงการสุขภาพ จึงมีการใช้วิธีต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น

ก. การประชุมให้สุขภาพหรืออบรม

“โครงการสุขภาพและประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่สำหรับชายและหญิงบริการในสถานเริงรมย์” ของ กองกามโรค กรมควบคุมโรคติดต่อ

“โครงการสุขภาพและประชาสัมพันธ์แก่ผู้ประกอบการสถานเริงรมย์” ของสำนักงานควบคุมโรคติดต่อเขตต่างๆ

“โครงการอบรมความรู้โรคเอดส์แก่ทันต-

บุคลากร” ของสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

ข. การสัมมนา

“โครงการสัมมนาผู้จัดการรายการวิทยุ เรื่องการประชาสัมพันธ์โรคเอดส์” ของกองโรคเอดส์ กรมควบคุมโรคติดต่อ

ค. การให้สุขภาพประกอบการแสดง

“โครงการแสดงประกอบการบรรยายเพื่อการศึกษาและประชาสัมพันธ์โรคเอดส์แก่ผู้บริการททพศในสถานเริงรมย์” ของคณะแสดงเส้นสีขา

ง. การรณรงค์ในระดับกว้าง เช่น การจัดนิทรรศการ การเดินรณรงค์

“โครงการสัปดาห์ต่อต้านโรคเอดส์” ของกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับหน่วยงานต่างๆ

จ. การเผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชน

“โครงการประชาสัมพันธ์โรคเอดส์โดยใช้สื่อมวลชน” ของกองสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข

“โครงการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโรคติดต่อทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย” ของ กองสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข

ฉ. การผลิตและแจกจ่ายสื่อสุขภาพ

“โครงการผลิตสื่อสุขภาพรณรงค์เพื่อป้องกันโรคเอดส์” ของกองสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข

“โครงการสุขภาพและประชาสัมพันธ์ทางโทรทัศน์และวิดีโอเทป” ของกองสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข

ช. การเผยแพร่เอกสารทางวิชาการ

“โครงการจัดทำวารสารและคู่มือเรื่องโรคเอดส์” ของกองวิชาการ กรมการแพทย์ และกองโรคติดต่อ กรมควบคุมโรคติดต่อ

ขลย

เคยมีการศึกษาวิจัยบางเรื่องระบุว่า การมี

เปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์จะต้องใช้เวลาให้

ศึกษาอบรมเป็นเวลานาน ควรที่จะสอดแทรกเอาเรื่องโรคเอดส์เข้าในหลักสูตรการศึกษาเพื่อสอนตั้งแต่วัยเป็นนักเรียน นักศึกษา จึงมีการจัดทำโครงการสุขภาพในด้านนี้ ขึ้นหลายโครงการด้วยกัน เช่น

“การสอดแทรกเนื้อหาเรื่องโรคเอดส์เข้าในหลักสูตรในระดับมัธยมปลาย วิชาสุขศึกษา สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ” ของกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุข

“โครงการจัดทำคู่มือครูเรื่องโรคเอดส์” ของกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุข

“โครงการสุขศึกษาและประชาสัมพันธ์เพื่อปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนเพื่อป้องกันโรคเอดส์” ของคณะกรรมการโครงการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อป้องกันโรคเอดส์ กระทรวงศึกษาธิการ

- โครงการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ ในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา ของกองสุขศึกษา กระทรวงสาธารณสุข และกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

- โครงการสุขศึกษาและประชาสัมพันธ์โรคเอดส์ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร ของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

- โครงการสุขศึกษาและประชาสัมพันธ์ในโรงเรียนและวิทยาลัยครู ของกระทรวงศึกษาธิการ

- โครงการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมเพื่อป้องกันโรคเอดส์ ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

๕. ผลงานวิจัยกับการสนับสนุนโครงการสุขภาพโรคเอดส์

ผลงานวิจัยด้านสุขศึกษาบางเรื่อง รวมทั้งผลการประเมินสื่อสิ่งพิมพ์สุขภาพโรคเอดส์เท่าที่ผ่านมา

ระบุว่างานสุขภาพเป็นงานที่ได้รับการสนับสนุนน้อย เช่น ได้รับงบประมาณน้อยกว่าการจัดซื้อน้ำยาตรวจโรคเอดส์ ทั้งๆที่งานสุขภาพน่าจะมีผลกระทบในการป้องกันโรคดีกว่าการระดมตรวจโรคเอดส์ในกลุ่มเสี่ยง เมื่องบประมาณมีจำกัด ก็เป็นผลให้งานสุขภาพโรคเอดส์ได้น้อยมีประสิทธิผลเท่าที่ควร จึงได้มีความพยายามสนับสนุนงานด้านนี้เป็นอย่างมาก เช่น

- การเพิ่มงบประมาณผลิตสื่อสุขภาพ
- การจ้างที่ปรึกษาในการผลิตสื่อสุขภาพและประชาสัมพันธ์โรคเอดส์ (กองสุขศึกษา กระทรวงสาธารณสุข)

- การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำเครื่องชี้วัดการประเมินผลโครงการสุขภาพและประชาสัมพันธ์โรคเอดส์ (กองโรคเอดส์ กรมควบคุมโรคติดต่อ)

- การเร่งรัดสนับสนุนงานสุขภาพและประชาสัมพันธ์ในจังหวัดที่มีการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในระดับสูง (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข)

- การจัดประชุมการเสวนาสื่อเอดส์ (กองสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข)

- การจ้างบริษัทโฆษณาเอกชน เข้ามารับงานโครงการสุขภาพโรคเอดส์ของรัฐ

ฯลฯ

จะเห็นได้ว่างานวิจัยเกี่ยวกับโรคเอดส์มีบทบาทอย่างมากในการจัดทำโครงการสุขภาพโรคเอดส์ในประเทศไทย อย่างไรก็ตามการนำผลงานวิจัยไปใช้ในงานสุขภาพยังมีข้อจำกัดอยู่มาก อาทิเช่น

1. งานวิจัยส่วนใหญ่ มีความซ้ำซ้อนกันในเรื่องของเนื้อหา เช่น การค้นหาความชุกชุมของโรคเอดส์ในประชากรกลุ่มต่างๆ การศึกษา KABP (ความรู้ เจตคติ พฤติกรรม และการปฏิบัติ) ของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ

ซึ่งเมื่อได้ผลออกมา ก็ไม่มีประโยชน์ต่องานสุขศึกษา
มากนัก

2. งานวิจัยบางเรื่องให้ข้อมูลสนับสนุนขัดแย้งกัน เช่น
อัตราการติดเชื้อในประชากรกลุ่มต่างๆ จำนวนผู้ติด
เชื้อเอดส์ในระยะต่างๆ การคาดประมาณผู้ติดเชื้อ
และผู้ป่วยโรคเอดส์

3. งานวิจัยบางเรื่องต้องใช้เวลานาน ไม่ทันต่อ
ความต้องการ

4. ขาดงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ และงานวิจัยอื่นๆ
ที่จะหาแนวทางหรือมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการ
ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ หรือเพื่อจะนำ
มาประยุกต์ใช้ในงานสุขศึกษา

เอกสารอ้างอิง

1. กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือการปฏิบัติงานเรื่อง แนวทางการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคเอดส์.
(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2532:
80-97.
2. วิวัฒน์ โรจนพิทยากร. แนวทางการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโรคเอดส์ในประเทศไทย. เอกสารประกอบ
การบรรยายในการประชุมวิชาการของชมรมนักวิชาการสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ณ
ห้องประชุมองค์การเภสัชกรรม กรุงเทพมหานคร, 20 กันยายน 2534.
3. Department of Communicable Disease Control, Ministry of Public Health. National medium
term programme for the prevention and control of AIDS in Thailand, 1989-1991. Bangkok:
Ministry of Public Health, 1988.
4. กองสุขศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. การเสวนาสื่อเอดส์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์-
การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก 2535.
5. กองโรคเอดส์ กรมควบคุมโรคติดต่อ. Implementation of MTP. (เอกสารอัดสำเนา).

สรุป

งานสุขศึกษาจะสามารถพัฒนาให้เป็นกลวิธีที่
ประสิทธิภาพได้นั้น ผู้รับผิดชอบงานจะต้องพยายาม
ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ
จะให้แก่กลุ่มเป้าหมาย นั้นย่อมหมายถึงความ
เป็นในการศึกษาผลงานวิจัยและหาทางนำมาประยุกต์
ในขณะเดียวกัน จะต้องมีการบววิจัยหรือประเมิน
ผลโครงการสุขศึกษา เพื่อหาทางปรับปรุงงานให้
ประสิทธิผลสูงสุด.